
Gintautas Ereminas

Lietuvos sienos su Lenkija apsauga 1920–1938 metais

Straipsnio tyrimo objektas – politiškai sudėtingu 1920–1938 m. laikotarpiu tarp Lietuvos Respublikos ir Lenkijos okupuoto Vilniaus krašto nustatytos sienos apsauga, kurią vykdė Lietuvos liaudies milicininkai, Lietuvos šaulių sąjunga, 2-asis Marijampolės pulkas, Pasienio brigada, Pasienio policija.

Remiantis Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomais neutraliosios zonos liaudies milicijos vyriausiojo štabo (f. 1219), Lietuvos šaulių sąjungos (f. 561), 2-ojo Marijampolės pulko (f.1322), Pasienio brigados (f. 1359), Pasienio policijos (f. 1103, 449, 463, 958, 1119, 1120, 1121) dokumentais, šiame ir kituose straipsniuose bus mėginama rekonstruoti Lietuvos Respublikos ir Lenkijos okupuoto Vilniaus krašto nustatytą sieną saugojusių dalinių veiklą 1920–1938 metais.

ĮVADAS

1920 m. spalio 9 d. gen. Lucjano Želigowskio vadovaujama Lenkijos kariuomenės dalis, vykdydama žodinį Lenkijos vadovo maršalo Józefo Piłsudskio įsakymą, okupavo ir aneksavo Vilnių ir Vilniaus kraštą. Šiais veiksmais

buvo sulaužyta 1920 m. spalio 7 d. Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių įgaliotinių pasirašyta Suvalkų sutartis ir įkurta vadinamoji Vidurinė Lietuva – kitų Europos valstybių nepripažintas valstybinis darinys, kuris gyvavo 1920–1922 metais. 1922 m. sausį įvykę vadinamosios Vidurinės Lietuvos seimo rinkimai tų metų kovo 22 d. „įteisino“ ten Lenkijos valdymą, kuris truko iki 1939 metų.

Remiantis archyviniais šaltiniais, straipsnyje nagrinėjama Lietuvos sienos su Lenkija apsauga 1920–1938 metais. 1920–1923 m. ji buvo vykdoma Lietuvos liaudies milicijos* ir Šaulių sąjungos neutraliojoje zonoje. Ši zona buvo sudaryta 1920 m. lapkričio 29 d. Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos iniciatyva tarp Lietuvos Respublikos ir tariamai sukilusių gen. L. Želigowskio vadovaujамų Lenkijos kariuomenės dalinių užimto Vilniaus krašto po Lietuvos Respublikos kariuomenei sėkmingų 1920 m. lapkričio 19–21 d. vykusių Širvintų ir Giedraičių mūšių, remiantis Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių įgaliotinių pasirašytu paliaubų protokolu.

Straipsnio uždaviniai: 1) atskleisti neutraliojoje zonoje nustatytą sieną su Lenkija saugojusių lietuvių dalinių tarpusavio

bendradarbiavimą; 2) nustatyti, kokių priemonių ėmėsi Lietuvos liaudies milicija ir Šaulių sąjunga, siekdama išsiaiškinti būsimus Lenkijos liaudies milicijos ir ją remiančios Lenkijos reguliariosios kariuomenės dalinių veiksmus neutraliojoje zonoje nustatytą sieną su Lenkija saugančių lietuvių dalinių atžvilgiu.

NEUTRALIOSIOS ZONOS APSAUGA 1920–1923 M.

Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos iniciatyva 1920 m. lapkričio 29 d., remiantis Lietuvos ir Lenkijos vyriausybės įgaliotinių pasirašytu paliaubų protokolu, buvo nustatyta neutralioji zona, skirianti apgintą Lietuvos Respublikos teritoriją nuo gen. L. Żeligowskio kariuomenės okupuotos Lietuvos dalies su istorine sostine Vilniumi, kur 1922–1939 m. buvo „įteisintas“ Lenkijos valdymas. Neutraliojoje zonoje nustatytą sieną su Lenkija saugojo Lietuvos pasienio policijos funkcijas vykdanči Lietuvos liaudies milicija.

Neutraliosios zonos liaudies milicijos saugoma teritorija buvo suskirstyta į tris rajonus: Valkininkų (pirmąjį), Širvintų (antrąjį) ir Giedraičių (trečiąjį). Kiekvienam jų vadovavo atskiras komendantas. Be to, Širvintų miestelis turėjo savą administraciją ir sprendžiant iš archyvinių dokumentų, dar ir jai pavaldų milicijos viršininką. Visai neutraliosios zonos liaudies milicijai vadovavo vyriausiasis komendantas ir jo štabas. Savo ruožtu neutraliosios zonos liaudies milicijos vyriausiasis štabas buvo pavaldus Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Piliečių apsaugos departamentui ir bendradarbiavo su Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Žvalgybos skyriumi bei su Lietuvos šaulių sąjunga. Lietuvos liaudies milicija ir Lietuvos šaulių sąjunga,

saugodamos neutraliojoje zonoje nustatytą sieną su Lenkija, informuodamos viena kitą apie padėtį neutraliosios zonos rajonuose, bendravo ne formaliai, bet kaip lygiavertės karinės organizacijos.

Kiek neutraliojoje zonoje buvo nustatytą sieną su Lenkija saugojusių Lietuvos šaulių sąjungos ir liaudies milicijos postų, tarnavo milicininkų ir šaulių, koks buvo jų aprūpinimas, yra žinoma iš Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomų išlikusių neutraliosios zonos liaudies milicijos vyriausiojo štabo ir Lietuvos šaulių sąjungos dokumentų.

Lenkijos liaudies milicija (*Milicja Ludowa Pasa Neutralnego*), ignoruodama Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos iniciatyva 1920 m. lapkričio 29 d. nustatytą neutraliąją zoną, neoficialiai remiama reguliariosios Lenkijos kariuomenės dalinių, nuolat bandydavo pakoreguoti sieną su Lietuvos Respublika. Puolimai greičiausiai būdavo vykdomi, naudojant gautus išanalizuotus reikalingus duomenis iš neutraliojoje zonoje suorganizuoto Lenkijos žvalgybinio tinklo ir kitų civilių Lenkijos Respublikos simpatikų. Štai Lietuvos šaulių sąjungos Bartininkų būrio vadas A. Augustaitis informavo vadovybę, kad „1920 m. birželio 12 d. atvyko iš Lenkijos į Lietuvą Elena Lėska. Pirmiausia į Rudkiškių [Rutkiškių] dvarą. Pabuvus tenai nekuri laiką, atvyko į Rasių dvarą. Išėmus dokumentą Bartininkų [Bartininkų] valsčiui po № 12. 10–IX d., Elena Lėska, 24 metų, gyvena turėdama dokumentą 15062. Buvo dvare Vaisbūniškių, dabar 9 d. lapkričio ponia Damičkienė pasiuntė Joną Rasalą, kad važiuotų į Liubavą ir nuvežtų panaitę Lėską į Lenkiją. Kai Jonas Rasalas nuvežė panaitę Lėską į Rasių dvarą ir paėmė poniją Mikalauskienę ir nuvežė į Liubavą, iš Liubavo į Vigrėnus pas seserį, tenai jau lenkai – tai perėjo.

Apvažinėjo visus dvarus, surinko visas žinias ir nuvežė į Lenkiją. Kai mes išstardom

Mikalauskienę, štai ką ji mums pareiškia: ta panaitė turėjo leidimą atvažiuoti iš Varšuvos Lietuvos komiteto, o dabar esą nereikia leidimo per demarkacijos liniją. Ponam uždėtas areštas naminis, o ponios gali važinėti kur nori; tai jos apvažinėja visus dvarus ir sužino visas žinias ir neša Lenkijon. Prašom Jūsų malonybės nubausti už šitokius pasielgimus.

Mes visi kovosime, o jie nešioja žinias lenkam.

Po šių pareiškimų ir pasirašo
Jonas Rasalas nemokantis +++
Bartininkų būrio vadas
A. Augustaitis.^{“1*}

Kodėl šiuo atveju buvo pražiopsotas šnipinėjimo atvejis? Greičiausiai nulėmė tinkamų telefono ryšio linijų trūkumas. Tam atvejui, kad susiklosčius ypatingoms aplinkybėms būtų galima be trukdžių operatyviai susisiekti su vadovybe ir greitai koordinuoti galimus veiksmus, Lietuvos šaulių sąjungos Pirmojo lauko štabo vadas Linkevičius 1920 m. lapkričio 1 d. raštu Nr. 439 iš Šaulių fronto štabo reikalavo pirmenybinio telefoninio ryšio, nes, „pablogėjus dabartiniu laiku telefono susisiekimui (nes tik viena linija galima kalbėtis), mes periodiniai negalime pranešti žinias ir negalime būti tinkamai informuoti nuo šaulių Fronto Štabo. Ir kada, sulig telegramos P. T. ir T. valdybos iš lapkričio 20 d. 1920 m. N. 787, buvo įjungti visi privačiai abonentai, tai galima tikėtis, kad veik visai nebus galima susisiekti, nes ir dabartiniu laiku, kiek neskambinsi – visados užimta, o per telefoną girdėtis žydų ir rusų privačias kalbas.“²

Savo ruožtu, Lietuvos liaudies milicija ir Lietuvos šaulių sąjunga žvalgybiniais duomenims rinkti ir kovai su šnipinėjimu turėjo vadinamuosius skrajojančius būrius. Šie būriai ir kai kurie šauliai turėdavo

aiškintis įtariamus ir galimus šnipinėjimo Lenkijos naudai atvejus. Būta nemažai atvejų, kai vietiniai gyventojai, žinodami, kad egzistuoja tokie skrajojančios būriai, tiesiog suvedinėdavo asmenines sąskaitas, įskūsdami kaimynus, kaltindami juos šnipinėjimu Lenkijos Respublikos naudai. Apie vienam iš skrajojančių būrių vadovavusio F. Šemetos veiklą yra išlikę tokie liudijimai:

„№ IV
Šaulių Štabo viršininkui
Byla № 4
Pranešimas

Šiuomi pranešama, kad sulig įtarimu aplinkinių gyventojų ant Malzinskio Antano ir jo sūnaus Jono kaip lenkų šnipo.

Tuo remdamiesi juos areštavome. Bet kaimo gyventojai visi liudija, kad jie visai yra ne tikrai įtariamai, ir prisiuntė liudymą su septyneriais parašais, ką ir siunčiamė šaulių štabo viršininkui. Gavę tą liudymą, mes jį paliuosavome.

Rugsėjo 15 d. 1920 m.
Ekspedicijos būrio vadas F. Šemetas^{“3}

„№ I
Šaulių Štabo viršininkui
Byla № 4
Paliuosuota
Pranešimas

Šiuomi pranešame, kad Veronika Ardzinskinė buvo įtarta kaip lenkų šnipo, bet paliudijus devyniems kaimo gyventojams tapo paliuosuota.

Paliudijimą siunčiam štabo Viršininkui.

16/IX–20 m.
Ekspedicijos būrio vadas F. Šemetas^{“4}

* Šiame ir kituose straipsnyje cituojamuose archyvuose dokumentuose ištaisytos didžiausios rašybos ir skyrybos klaidos.

Vieni įskųstieji, išsiaiškinus ir liudininkams patvirtinus, būdavo paleidžiami iš karto, kiti – išsiunčiami į štabą ir, atsiradus liudininkams, paleidžiami vėliau:

„Šaulių štabo viršininkui
Byla № 4
Pranešimas

Šiuomi siunčiame štabo viršininkui Monika Zakarienę iš Navininkų kaimo Punsko valsč. kaipo itariamą lenkų šnipystėje. Taigi tikresniam ištyrimui siunčiame štabo Viršininko žinion.

Įtariama daugel asmenų. Nėra žmonių, kurie liudytų už jos ištikimybę.

16/IX 20
Ekspedicijos būrio vadas F. Šemetas⁴⁵

„Šaulių štabo Viršininkui
Išpildyti
Byla Nr. 4

20/IX 20
P. Kairys*

Pareiškimas

Šiuomi pranešu štabo viršininkui, kad atvykę ...** į Punską penki asmenys iš Navininkų kaimo liudijo, jog Zakarienė Monika yra visai neteisingai įskusta, nes jie būdami arti prie jos galėjo labai gerai žinoti apie jos ištikimybę, ką ir pasirašė visi penki asmenys.

Kazis Judickas, S. (D?) Drucis
Jurgis Sanda +++
Jurgis Sanda
Jajnolas (?) Navulis
16/IX 20⁴⁶

Dar būta asmenų, kurių likimai po sulaikymo ir išsiuntimo į štabą, liko nežinomi:

„№ II
Šaulių Štabo viršininkui
Byla № 4
Pranešimas

Šiuomi pranešame, kad Vladas Janavičius yra siunčiamas šaulių štabo žinion tikresniam ištyrimui kas link jo šnipystės darbų.

Sulig Punsko kunigų nurodymu gal ir yra neteisingai įtartas. Bet mes remiamės radę pas jį lenkišką anspaudą, kurią ir siunčiame štabo Viršininkui.

Teipogi siunčiame ir Punsko kunigų liudymą.^{***}

Rugsėjo 15 d. 1920 m.
Ekspedicijos būrio
Vadas F. Šemetas⁴⁷

Kaip jau buvo minėta, galimų šnipų sulai-kymu rūpinosi ne vien tam tikslui sudaryti skrajojantys būriai, bet ir atskiri Lietuvos šaulių sąjungos nariai. Negalėdami išsiaiš-kinti, ar sulaikyti asmenys yra šnipai, jie įtariamuosius išsiųsdavo į štabą:

„Lietuvos Šaulių Sąjungos
Kalvarijos skyriaus Valdyba
Byla N. 3
414
5/XI 20 m.
Kalvarijos Lauko Komendantui
Kalvarija
Pranešimas

Šiuomi pranešam Tamstai: 4.XI.20 m. tapo sulaikyti šauliais du žydai: 1) Gutman Suvik, 2) Staviski su pora arklių ir vežimu (karėtk)

* 1-ojo lauko štabo raštinės vedėjas.

** neįskaitoma.

***Šio dokumento byloje nėra.

važiuot per demarkacinę liniją kaime Svidiš-
kiai. Užklausti, kur važiuoja, atsakė: „namo,
į Lomžos gubern.“

5.XI.20 m. tapo sulaikyti šauliais 8 žy-
dai ir žydės: 1) Chaim – Leib Finkelštein,
2) Mošk – Hoeeh Takeon, 3) Gedali
Frydlander, 4) Leibo Michnovski, 5) Gurski
Sėnder, 6) Icko Tetelbaum, 7) Brack Ikler,
8) Rozanovski Marija, 9) Leborovski Jamu-
el, 10) Leborovski Jamoil, 11) ir vienos žy-
dės dokumentų nėra; su 3 arkliais ir dviem
vežimais, važiuojant per demarkacinę liniją
Svidiškių kaime.

Užklausus, kur važiuoja, atsakė: važiuoja
vieni į Punksą, kiti gilyn į Lenkiją.

Prašom Kalvarijos Lauko Komendanto
virš minėtus žydus priimti savo žinion.

L. Š. S. 1-mo Lauko štabo vadas:

R.

Prie šio panešimo prisiunčiam dokumentus
ir kitus jų raštus.⁴⁸

„Lietuvos Šaulių Sąjungos
Kalvarijos skyriaus Valdyba
Byla N. 4
1920 m. lapkričio 5 d.
№ 412
Kalvarija
Pranešimas

Priimta nuo Kavaliausko Juozo ir Diliausko
[Piliausko?] Jono 9 žydai ir 3 žydelkos su 2
vežimais ir 3 arkliais

I Lauko Štabo Vadas
Ryšių vadas (parašas) ⁴⁹

Būta ir kuriozinių atvejų, kai ne menamus,
bet tikrus lenkų šnipus – savanorius suim-
davo patys lenkai:

„Byla N. 4
1-o Lauko Štabui
Pranešimas

Punksko valsčiaus keturi sulenkėję vaikinai,
užėjus lenkams, prisirašė už šnipus.

26 ar 27 dieną spalio važiuojant dviems
žydams į Suvalkus, kurie buvo išbėgę nuo
lenkų, tie šnipai pastoję jiems kelią, atėmė
arklį ir pinigus. Žydai pasprukę tuojaus
pranešė Punksko žandarams, o šie tuojaus
suskubo suimti. Tad tris iš jų suėmė, o ket-
virtas su žydo arkliu pabėgo į mūsų pusę.

Parbėgėlis yra iš Žirvydžių sodžiaus
gyventojas
Jonas Celiešius
11–XI–20 m. ⁴¹⁰

Renkant žvalgybinius duomenis apie Lenki-
jos kariuomenės judėjimą ir ginkluotę, taip
pat informuojant apie lenkų šnipų ir žandarų
veiklą, Lietuvos liaudies milicijai pagelbėda-
vo ir Lietuvos šaulių sąjungos skrajojantieji
būriai bei kai kurie jos nariai:

„Užrašyta 12/X 20 m.
I-mo Rajono
Darbuotės knygoj
№ 66 12.X/20

F. Jomantas

Pranešimas
Kadušis Jonas

Lenkai stovi ant 20 varstos nuo Kalvarijos
Suvalkų plento Cipliskių ir Slobodkos kaimų.
Milicija užaina iki kaimo Sodžialkų.

Cipliškėje stovi apie 40 kareivių su
virtuve. Olšankoje stovi kuopa. Visi vyrai
atrodo 30–35 metų, jaunesnių nėra matyti.
Poznaniečiai. Jų yra atvažiavusių apie 3
divizijos, ta žinia nepatikrinta. Žandarai
lenkų sakė, kad pas juos yra žinios, kad

lietuviai turi atsitraukti iki Marijampolės. Patys rekvizicijų nedaro, tik įsako valščių pristatyti paskirtą skaitlių valgomų produktų.

Atskiri kareiviai ima ką nori be mokesnio.¹¹

„Pranešimas telefonu
Žebertavičio ir Tamošaičio

Lenkai partizanai rengiasi užpulti Liubavą, kad paimti du šaulius iš Liubavo būrio.

Užregistruota
Darbuotės knygoj
N 69

F. Jamantas¹²

„1-am Lauko Štabui
Užregistruota
Štabo darbuotės knygoj N.70
17/X-20 m.

F. Jamantas

Pranešimas

Sulig gautų žinių nuo ekspedicijos būrio šaulių, pranešu štabo žiniai, kad lenkai traukia dideles pajėgas iš Suvalkų ir kitų vietų ir nuo mūsų baro į Lietuvos su Vokietija parubežį. Patėmyta buvo vežant sunki artlerija.

Mūsų barų iki Suvalkų kariuomenės mažai, yra daugiausia tik retos sargybos.

Gauta tikros žinios, kad 17 turi atvykti į Punską (8) aštuoni lenkų žandarai ir aštuoni (8) milicijantai.

3-io Rajono
Vadas J. Celiešius¹³

„LŠS Lazdijų Rajono Vadui
Kuciūnų [Kučiūnų] Būrys
1920 m. lapkričio 6 d.
Kuciūnai
Pranešimas

Šiuomi pranešama, kad mūsų Būrio šaulys NN 5 dieną buvo Seinuose. Matė daugybę lenkų kareivių. Skaičiaus, kiek iš viso, pasakyti negalima, bet arkliams vienai dienai suvartoja 10 vežimų šieno.

Kožnam bute randasi po 30 ir daugiau žmonių. Vadinama karuomenės dalis 225 pulkas 3 armija. Kiek jam teko patirt, tai painanti karuomenė nuo Galicijos. Pockūnuose stovi sargyba, visa kuopa. Gurguolės ir pulko štabas stovi Lesankos [Lesaukos?] kaime.

Visą karuomenę užlaikymą rekvizuoja iš vietos gyventojų.¹⁴

„1-am Lauko Štabui
Pranešimas

15 d. Lapkričio š. m. patėmyta 2 lenkų šnipai, kurie sakosi, kad buvę Kaune ir nekuri laiką Marijampolėje ir daug ko sužinoję ir tuojaus ketina vel eiti. <...> Vaikščioja jiedu bolševikais apsimitę.

Teipogi pranešu, kad Punsko bare lenkų stovi ne po daug, pavyzdžiui:

Šlynakiemy tilto sargyba 28 žmones, Smalėnuose viena kompanija ir kulkosvaidžiai, Navinykuose irgi apie tiek, Žvikeliuose turi kambarį „poručikas“.

16 d. Lapkričio atvažiavo į Pristavonis kelios padvados ir ėmė krauti šieną, avižas ir reikalavo daug visokių produktų, bet vietinių šaulių ugnimi buvo išvyti iš sodžiaus. Teipogi 18–XI Alksnėnų šauliai nuvyko į pagalbą Paliūnų šauliams, kur lenkai buvo pasirengę eiti grobti, bet kas tai susilaikė ir mūšis neįvyko, ir visi ramiai sau grįžo.

3-čio Rajono Vadas: J. Celiešius
19.XI–20 m.¹⁵

„Nuorašas
I-mo Lauko Štabui

1920 m. 19 d. lapkričio lenkų žandarai pasi-leido į neutralę zoną mūsų pusėn ieškodami seniūnų ir reikalaujami pylevos. Dusyk jiems žmonės pasakė, kad šaltyšius jiems nesirodys ir nieko neduos, nes bijo šaulių. Trečiašyk atėjo žandarai į Punsko kaimą ir ėmė plėsti. Vietos šauliams tas pasielgimas nepatiko ir jie griebėsi ginklo, vieną žandarą nukovė, antrą sužeidė.

Naktį į Punsko miestelį priėjo daug lenkų kareivių su kulkosvaidžiais ir anksti rytą ištiesė grandinę Valinčiai–Kreivėnai ir Vaičiuliškės pasilaido pirmyn. Šauliai juos sutiko ugnimi, bet trūkstant šovinių visi pasitraukė. Lenkai iš minėtų kaimų cielas šeimynas išsivarė į Punską, mušdami senus šautuvų drūtgaliais ir liepdami pasakyti, kur ir kas yra šaulys. Kur tik užėjo, visur kratė ginklą, bet niekur jų nesurado. Palaikius žmonių minią Punske ir patardžius juos, kadangi nieko nesužinojo, nes išdavikų nebuvo, pradėjo laisti namo.

3-čio rajono vadas A. Celiešius.
21 XI/20 m.^{“16}

„1-mo Lauko Štabui
11–XII–20 m.
Pranešimas

Reguliarų lenkų–lietuvių frontą užima viena lenkų divizija „Legionų generolo Siedlecko“, kuri susideda iš šių keturių pulkų: 2, 3, 4 p. p. ir 24 p. p. Antro ir trečio nesužinota, ar ir tie „p. p.“, ar kitokie kokie.

4-to pulko štabas Seinuose ir 2-ro bataljono teip pat Seinuose ir baras 4-to pulko baigiasi Vaitakiemyj, o nuo ten prasideda 24-to Štabas divizijos Suvalkuose.

Lenkų kareiviai ir žandarai kiekvieną dieną lankosi neutralioj zonoj ir baisiai

plėšia žmones. Žmonės ieško pagalbos pas šaulius.

Instruk. J. Celiešius^{“17}

„L.Š.S. 1-am Lauko Štabui
Pranešimas

Lenkai savo pusėje visus lenkiškus sodžius stengiasi apginkluoti, inkalbinėdami jiems, kad jeigu lietuviai eitų pirmyn, o jų čionai jėgos nedidelės, tad kad vietiniai gyventojai jiems duotų pagalbos.

Nekurie sodžiai, nors ir sulenkėję, bet ginklus imti atsisako, o nekurie jau yra paėmę.

Instruktorius: J. Celiešius
19.XII.20 m.^{“18}

„Gruodžio 6–1920 m.
Pranešimas (skundas)

Šiuomi pranešu L. G. Komitetui, kad 30 lapkričio 1920 m. gale Burbiškių kaimo ant Demarkacijos Linijos lenkų žandarai sugavo J. Mockevičių iš Vidugirių kaimo, vedantį į Lazdijus ant peršėrimo karvę, baisiai kankino: varinėjo savo raštinėn Joniškėj, po to naktį varė į Seinus, į policiją, iš ten vidurnaktį nuvarė į areštinę, kurioje išlaikė puspenktos paros be jokio valgio, ir kitaip kankindami darė visokius tyrinėjimus: žadėjo mušti, du sykiu šaudyt ant smerties varė, grasindami neprileisti nei kunigo, ir po mirties ant nešventintos vietos laidoti ketino. Visaip tyčiojosi ne tik iš jo, bet drauge ir iš visų lietuvių, ir dar sakė turį užsirašę kelis kaimus dėl išdeginimo palei Demarkacijos Liniją, už ką paskui prieš nieką neatsakysią.

Pažymėtina, dar tas, kad tuos kaimus žadėjo apupę sudeginti su visais esančiais gyvais žmonėmis. Taipogi pažymėtina, kad iš minėto asmens atėmė karvę, kurią kol kas laiko Seinuose, nežinia kaip su ja bus. Ir

taip pat iš kitų žmonių, kurie savo vaikams valgius į mokyklą Lazdijuose* vežė, atėmė ir patys žandarai tarp savęs vienus išsidalino, o kitus didesnius nuvežė į Seinus lenkų valdžiai ir kitų baisenybių pridarė.

Taigi, aš, mes, visi nuskraustieji ir visi lietuviai, esantys šiapus Demarkac. Linijos, meldžiame Lietuvos valdžios ir viso pasaulio kuo greičiausiai mus atskirti nuo lenkų ir priskirti prie Lietuvos, nes mus lietuvius lenkai neapsakomai kankina.

Juzas Mockevičius
Šaltyšius Juozas Gilis¹⁹

Atsižvelgdami į šiuos aktyvius priešiškus veiksmus, taip pat į kitus lenkų reguliariosios kariuomenės ir jų liaudies milicijos įvairiu metu įvykdytus puolimus, lietuviai ėmė aktyviau stoti į Šaulių sąjungos būrius. Jų tikslas buvo padėti Lietuvos Respublikos pasienio policijos funkcijas atliekančiai Lietuvos liaudies milicijai, esamiems Šaulių sąjungos būriams atremti Lenkijos reguliariosios kariuomenės, lenkų liaudies milicininkų vykdomus nuolatinis puldinėjimus, siekiant ginklu koreguoti nustatytą sieną.

1 lentelė²⁰

Būrys, rajonas	Vardas, pavardė	Socialinis statusas	Išsilavinimas	Adresas	Amžius	Istojimo į LŠS data
Rudaminos, IV	Jurgis Busila	Žemdirbys	Pradinis, skaityti, rašyti moka	k. Elveriškė, v. Rudaminos, Seinų apskr.	32	1920.XII.1
Rudaminos	Juozas Janulevičius	Kalvis	–, nemokytas	Rudaminos dvaro	19	1920.IX.15
Rudaminos	Jonas Žukauskas	Žemdirbys	–, skaityti, rašyti moka	k. Elveriškė, v. Rudaminos, Seinų apskr.	22	1920.XII.1
Rudaminos	Antanas Aldzevičius	Darbininkas	–, skaityti, rašyti nemoka	Rudaminos dvaro	22	1920.IX.15
Rudaminos	Antanas Čekys	Siuvėjas	–, skaityti, rašyti nemoka	Rudaminos dvaro	23	1920.IX.15
Rudaminos	Juozas Lukaševičius	Darbininkas	–, skaityti, rašyti nemoka	dv. Resursas, v. Rudaminos, Seinų apskr.	30	1920.XII.8
Rudaminos	Kazis Juškas	Darbininkas	–, skaityti, rašyti nemoka	dv. Resursas, v. Rudaminos, Seinų apskr.	35	1920.XII.5
Rudaminos	Petras Krušinkas	Žemdirbys	–, skaityti, rašyti moka	k. Elveriškė, v. Rudaminos, Seinų apskr.	18	1920.XII.1
Rudaminos	Antanas Vaškevičius	Žemdirbys	–, skaityti moka	k. Elveriškė, v. Rudaminos, Seinų apskr.	23	1920.XII.1

* Lazdijuose veikė iš Seinų atkelta „Žiburio“ draugijos gimnazija.

Rudaminos	Vincas Tarutis	Žemdirbys	–, skaityti, rašyti nemoka	k. Elveriškė, v. Rudaminos, Seinų apskr.	24	1920.XII.1
Trakiškių	Juozas Blažys	Ūkininkas	Savamokslis, skaityti, rašyti moka	Dieveniškių kaimas	26	1919.IX.20
Trakiškių	Adolfas Čuplys	Ūkininkas	Savamokslis, skaityti, rašyti moka	Trakiškių kaimas	26	1919.VIII.25
Trakiškių	Antanas Ališauskas	Žemdirbys	Liaudies m-la. Skaityti, rašyti moka	Trakiškių kaimas	20	1920.II.15
Trakiškių	Kazimieras Šukvietis	Žemdirbys	Liaudies m-la. Skaityti, rašyti moka	Trakiškių kaimas	25	1920.IX.2
Trakiškių	Jurgis Bukiawicius	Stalius	Savamokslis, skaityti, rašyti moka	Trakiškių kaimas	30	1919.VIII.19
Trakiškių	Antanas Razvickas	Ūkininkas	Vienklasė m-la	Dieveniškių kaimas	31	1919.XI.20
Trakiškių	Sergėjus Razvickas	Ūkininkas	Baigė du m-los skyrius, skaityti, rašyti moka	Dieveniškių kaimas	19	1919.IX.20
Trakiškių	Sargijus Čiuplys	Ūkininkas	Savamokslis, skaityti, rašyti moka	Trakiškių kaimas	19	1919.IX.14
Neravų	Jonas Juodis	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	20	1920.IX.28
Neravų	Petras Bagdžiūnas	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	26	1920.IX.28
Neravų	Jonas Nefalta	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	22	1920.IX.28
Neravų	Bladas Grabauskas	Darbininkas	–, mokytas	Neravai	16	1920.IX.28
Neravų	Juozas Juodis	Ūkininkas	–, nemokytas	Neravai	17	1920.IX.28
Neravų	Antanas Gutauskas	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	23	1920.IX.28
Neravų	Liudvikas Jančė	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	23	1920.IX.28
Neravų	Motiejus Bartnikas	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	54	1920.IX.28
Neravų	Juozas Armanavičius	Ūkininkas	–, nemokytas	Neravai	24	1920.IX.28
Neravų	Jonas Rubinskas	Ūkininkas	–, nemokytas	Neravai	19	1920.IX.28
Neravų	Martynas Gudeliauskas	Ūkininkas	–, nemokytas	Laibagaliai	23	1920.X.1

Neravų	Martynas Kirvelevičius	Ūkininkas	–, mokytas	Kaimeliai	28	1920.X.1
Neravų	Antanas Armanavičius	Ūkininkas	–, mokytas	Neravai	23	1920.IX.28
Šlianių [Šleinių]	Jonas Butanavičius	Ūkininkas	Skaityti moka	Sleinesie [Šleiniuose]	45	1919.XI.11
Šlianių [Šleinių]	Jonas Šolis	Ūkininkas	Virinis [vidurinis?] skaityti, rašyti moka	Lajbikėj	30	1919.XI.11
Šlianių [Šleinių]	Jonas Kasparavičius	Ūkininkas	Pradinis, skaityti, rašyti moka	Sleinesie [Šleiniuose]	30	1919.XI.11
Šlianių [Šleinių]	Stasys Radzewičius	Darbininkas	Pradinis, skaityti, rašyti moka	Šaltuos šaltiniuos	27	1919.XI.11
Šleinių	Vincas Daminaitis	Darbininkas	Pradinis, skaityti, rašyti moka	Sleinesie [Šleiniuose]	32	1919.XI.11
Šlainių [Šleinių]	Juozas Butanavičius	Ūkininkas	Pradinis, skaityti, rašyti moka	Sleinesie [Šleiniuose]	31	1919.XI.11
Šliajinių [Šleinių]	Jonas Mitrikevičius	Ūkininkas	Pradinis, skaityti, rašyti moka	Sleinesie [Šleiniuose]	26	1919.XI.11
Cyraulės	Antanas Buckūnas	Ūkininkas	–, mokytas	Cyraulėje	19	--
Cyraulės	Adomas Rimavičius	Ūkininkas	–, mokytas	Cyraulėje	--	--
Cyraulės	Antanas Malinauskas	Darbininkas	–, mokytas	Cyraulėje	18	--
Cyraulės	Jonas Valasavičius	Ūkininkas	–, nemokytas	Cyraulėje	39	--
Cyraulės	Vincas Liškauskas	Ūkininkas	–, mokytas	Cyraulėje	38	--
Cyraulės	Antanas Rudis	Ūkininkas	–, nemokytas	Cyraulėje	21	--
Paliūnų	Juozas Tumelis	Ūkininkas	–, mokytas	Paliūnuose (laikin. Bereznykuose)	26	1920.IX.20
Paliūnų	Antanas Seniukevičius	Ūkininkas	–, mokytas	Paliūnuose (laikin. Bereznykuose)	26	1920.IX.20
Paliūnų	Pranas Tumelis	Ūkininkas	–, mokytas	Paliūnuose (laikin. Bereznykuose)	24	1920.IX.20

Paliūnų	Antanas Krakauskas	Darbininkas	–, mokytas	Paliūnuose (laikin. Berežnykuose)	22	1920.IX.20
Paliūnų	Antanas Gibas	Ūkininkas	–, nemokytas	Paliūnuose (laikin. Berežnykuose)	25	1920.IX.20
Paliūnų	Juozas Masionis	Ūkininkas	Pradinė mokykla. Skaityti, rašyti moka	Paliūnuose (laikin. Berežnykuose)	22	1920.IX.20
Paliūnų	Antanas Staskevičius	Ūkininkas	–, mokytas	Berežnykuose	22	1920.IX.20
Sankūrų	Jonas Kasparavičius	Ūkininkas	–, mokytas	Sankūruose (laikin. Galiniuose)	20	1920.IX.14
Sankūrų	Juozas Kasparavičius	Ūkininkas	–, mokytas	Sankūruose (Galiniuose)	28	1920.IX.14
Sankūrų	Jonas Krikščionas	Ūkininkas	–, mokytas	Sankūruose (laikin. Galiniuose)	27	1920.IX.14
Sankūrų	Petras Ragelis	Ūkininkas	–, mokytas	Burbiškiuose (laikin. Galiniuose)	24	1920.IX.14
Sankūrų	Stasys Gudziauskas	Ūkininkas	–, mokytas	Vidugiriuose (laikin. Galiniuose)	24	1920.IX.14
Sankūrų	Ignas Gudziauskas	Ūkininkas	–, mokytas	Vidugiriuose (laikin. Galiniuose)	21	1920.IX.14
Sankūrų	Zigmas Milukas	Darbininkas	–, nemokytas	Juodeniškis (laikin. Galiniuose)	19	1920.IX.14
Sankūrų	Jonas Žvairelis	Ūkininkas	–, mokytas	Guszdikuose (?) (laikin. Galiniuose)	18	1920.IX.14
Sankūrų	Kostas Krikščionas	Ūkininkas	–, nemokytas	Sankūruose (laikin. Galiniuose)	27	1920.IX.14
Palazdijų	Stasys Pateliūnas	Darbininkas	–, nemokytas	Jonaslave	18	1920.XI.20
Palazdijų	Viktoras Šimoniutis	Siuvėjas	–, mokytas	Aukštakalnyje	18	1920.X.7
Palazdijų	Petras Petruškevičius	Ūkininkas	–, nemokytas	Viešartuose	18	1920.X.16
Palazdijų	Antanas Margevyčius	Ūkininkas	–, nemokytas	Viešartuose	18	1920.X.16

Palazdijų	Jonas Vekteris	Ūkininkas	–, nemokytas	Viešartuose	20	1920.XI.15
Palazdijų	Juozas Jančė	Ūkininkas	–, nemokytas	Viešartuose	18	1920.X.16
Palazdijų	Petras Jieglinskas	Ūkininkas	–, mokytas	Viešartuose	19	1920.X.7
Palazdijų	Jonas Kerašis	Darbininkas	–, nemokytas	Viešartuose	19	1920.X.16
Palazdijų	Antanas Jeruševičius	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	26	1920.X.6
Palazdijų	Juozas Svipas	Darbininkas	–, nemokytas	Avižančių dvare	25	1920.X.18
Palazdijų	Adomas Ramanauskas	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	25	1920.X.6
Palazdijų	Kazimieras Gervelis	Darbininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	19	1920.XI.25
Palazdijų	Petras Maksimavyčius	Ūkininkas	–, mokytas	Palazdijuose	28	1920.X.18
Palazdijų	Jonas Labinskas	Ūkininkas	–, mokytas	Palazdijuose	20	1920.X.18
Palazdijų	Petras Dobrovolskis	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	17	1920.X.(6?) 16.
Palazdijų	Petras Sventockas	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	18	1920.X.18
Palazdijų	Vincas Jančė	Ūkininkas	–, mokytas	Palazdijuose	29	1920.X.6
Palazdijų	Jonas Dobrovolskis	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	23	1920.X.18
Palazdijų	Vincas Margevyčius	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	18	1920.X.6
Palazdijų	Bladas Margevyčius	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	16	1920.X.18
Palazdijų	Povyilas Antanavyčius	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	16	1920.X.20
Palazdijų	Antanas Petraškevyčius	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	16	1920.X.18
Palazdijų	Mikas Dabulis	Ūkininkas	–, nemokytas	Palazdijuose	30	1920.X.6
Palazdijų	Andrius Valukanis	Ūkininkas	–, mokytas	Palazdijuose	26	1920.X.6

Asmenų, įstojuusių į Lietuvos šaulių sąjungos būrius, amžius: 16 metų – 4, 17 metų – 2, 18 metų – 10, 19 metų – 9, 20 metų – 4, 21 metų – 2, 22 metų – 6, 23 metų – 7, 24 metų – 5, 25 metų – 4, 26 metų – 8, 27 metų – 3, 28 metų – 3, 29 metų – 1, 30 metų – 5, 31 metų – 2, 32 metų – 2,

35 metų – 1, 38 metų – 1, 39 metų – 1, 45 metų – 1, 54 metų – 1. Vienas nenurodė amžiaus. Socialinis statusas: 7 žemdirbiai, 56 ūkininkai, 13 darbininkų, 1 kalvis, 2 siuvelėjai, 1 stalius.

Išsilavinimas: 7 asmenys nurodė, kad pradinis (moka skaityti, rašyti), 27 nurodė,

kad nemokyti; 31 nurodė, kad mokytas; 2 nurodė, kad skaityti, rašyti moka; 5 nurodė, kad skaityti, rašyti nemoka; 2 nurodė, kad skaityti moka; 4 nurodė, kad yra savamoksliai, skaityti, rašyti moka; 2 nurodė, kad mokėsi [baigė?] liaudies mokyklą, skaityti, rašyti moka; 1 nurodė, kad mokėsi [baigė?] vienklasę mokyklą; 1 nurodė, kad baigė du mokyklos skyrius, skaityti, rašyti moka; 1 nurodė turintis vidurinį [originale – virinį] išsilavinimą, 1 skaityti, rašyti moka.

2 lentelė²¹

Būrys, rajonas	Vardas, pavardė	Ar tarnavo kariuomenėje, kur ir kiek laiko	Ar turi ginklą (kokį, jo numeris, nuosavas ar išduotas)	Koks LŠS narys (rikiuotės, nerikiuotės, rėmėjas)
Rudaminos, IV	Jurgis Busila	Netarnavo	150440 – rusiškas	Nerikiuotės
Rudaminos	Juozas Janulevičius	Netarnavo	Rusų šaut. № 20056 (išduotas)	Rikiuotės
Rudaminos	Jonas Žukauskas	Tarnavęs 1 atsargos batalione 15 mėnesių	247086 – rusiškas	Nerikiuotės
Rudaminos	Antanas Aldzevičius	Netarnavo	Rusų № 474839 (išduotas)	Rikiuotės
Rudaminos	Antanas Čekys	Netarnavo	–	Nerikiuotės
Rudaminos	Juozas Lukaševičius	Netarnavo	478317	Nerikiuotės
Rudaminos	Kazis Juškas	Netarnavo	565314	Nerikiuotės
Rudaminos	Petras Krušinkas	Netarnavo	–	Nerikiuotės
Rudaminos	Antanas Vaškevičius	Netarnavo	267133 – rusiškas	Nerikiuotės
Rudaminos	Vincas Tarutis	Rusų kariuomenėje 2 metus	–	Rikiuotės
Trakiškių	Juozas Blažys	Netarnavęs	101609	Rikiuotės
Trakiškių	Adolfas Čuplys	Netarnavęs	1361787	Rikiuotės
Trakiškių	Antanas Ališauskas	Netarnavęs	27535 rusiškas	Rikiuotės
Trakiškių	Kazimieras Šukvietis	Netarnavęs	282779	Rikiuotės
Trakiškių	Jurgis Bukiawicius	Netarnavęs	–	–
Trakiškių	Antanas Razvickas	–	–	Rikiuotės

Istojo į Lietuvos šaulių sąjungos būrius: 1919.VIII.19 – 1, 1919.VIII.25 – 1, 1919.IX.14 – 1, 1919.IX.20 – 2, 1919.XI.11 – 7, 1919.XI.20 – 1, 1920.II.15 – 1, 1920.IX.2 – 1, 1920.IX.14 – 9, 1920.IX.15 – 3, 1920.IX.20 – 7, 1920.IX.28 – 11, 1920.X.1 – 2, 1920.X.6 – 6, 1920.X.7 – 2, 1920.X.16 – 4, 1920.X.18 – 7, 1920.X.20 – 1, 1920.XI.15 – 1, 1920.XI.20 – 1, 1920.XI.25 – 1, 1920.XII.1 – 5, 1920.XII.5 – 1, 1920.XII.8 – 1 asmuo. Neaiški data: 1920.X.16 (gali būti ir 1920.X 6). Šeši asmenys nenurodė įstojo datos.

Trakiškių	Sergėjus Razvickas	Netarnavęs	171440	Rikiuotės
Trakiškių	Sargius Čiuplys	Netarnavęs	50377	Rikiuotės
Neravų	Jonas Juodis	Lietuvos kariuomenėj 1 metus 6 mėn.	Rusų šaut. № 127488 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Antanas Armanavičius	Lietuvos kariuomenėje, 1 mėnesį	Rusų šaut. № 302 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Petras Bagdžiunas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 506384 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Jonas Nefalta	Lietuvos kariuomenei 2 mėnesius	Rusų šaut. № 3213 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Bladas Grabauskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 128504	Rikiuotės
Neravų	Juozas Juodis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 18371 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Antanas Gutauskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 2581 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Liudvikas Jančė	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Neravų	Motiejus Bartnikas	Rusų kariuomenėj 2 metus ir 2 mėn.	–	Rikiuotės
Neravų	Juozas Armanavičius	Netarnavęs	Rusų šaut. № 30430 (išduotas)	Rikiuotės
Neravų	Jonas Rubinskas	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Neravų	Martynas Gudeliauskas	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Neravų	Martynas Kirvelevičius	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Šliajinių [Šleinių]	Jonas Butanavičius	--	–	Nerikiuotės
Šliajinių [Šleinių]	Jonas Šolis	--	10040	Rikiuotės
Šliajinių [Šleinių]	Jonas Kasparavičius	--	–	Nerikiuotės
Šliajinių [Šleinių]	Stasys Radzewicius	--	1340369	Rikiuotės
Šleinių	Vincas Daminaitis	--	Turi 11954	Rikiuotės
Šliajinių [Šleinių]	Juozas Butanavicius	--	Turi 1914811	Rikiuotės
Šliajinių [Šleinių]	Jonas Mitrakevičius	Netarnavęs	115495	Rikiuotės
Cyraišės	Antanas Buckūnas	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Cyraišės	Adomas Rimavičius	Netarnavęs	–	Nerikiuotės

Cyraišės	Antanas Malinauskas	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Cyraišės	Jonas Valasavičius	Rusų kariuomenėj 2 ½ metų	–	Rikiuotės
Cyraišės	Vincas Liškauskas	Netarnavęs	–	Nerikiuotės
Cyraišės	Antanas Rudis	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Paliūnų	Juozas Tumelis	Netarnavęs	Vok. šaut. № 841 (nuosavas)	Rikiuotės
Paliūnų	Antanas Seniukevičius	Netarnavęs	Rusų šaut. № 624 išduotas	Rikiuotės
Paliūnų	Pranas Tumelis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 20469 išduotas	Rikiuotės
Paliūnų	Antanas Krakauskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 22997 (išduotas)	Rikiuotės
Paliūnų	Antanas Gibas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 145363 (išduotas)	Rikiuotės
Paliūnų	Juozas Masionis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 64324 (išduotas)	Rikiuotės
Paliūnų	Antanas Staskevičius	Netarnavęs	Rusų šaut. № 955181 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Jonas Kasparavičius	Lietuvos kariuomenėje 1 metus 6 mėn.	–	Rikiuotės
Sankūrų	Juozas Kasparavičius	Netarnavęs	Šaut. № 602422 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Jonas Krikščiūnas	Netarnavęs	Šaut. rusų № 49503 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Petras Ragelis	Tarnavo Lietuvos kariuom. 6 mėnesius	Rusų šaut. № 486704 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Stasys Gudziauskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 145260 (išduot.)	Rikiuotės
Sankūrų	Ignas Gudziauskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 13492 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Zigmas Milukas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 67411 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Jonas Žvairėlis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 48651 (išduotas)	Rikiuotės
Sankūrų	Kostas Krikščiūnas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 24768 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdių	Stasys Pateliūnas	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdių	Viktoras Šimoniūtis	Netarnavęs	Rusų šaut. № (rekvizuotas)	Rikiuotės

Palazdijų	Petras Petruškevičius	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Antanas Margevyčius	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Jonas Vekteris	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Juozas Jančė	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Petras Jieglinskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 40836 išduotas	Rikiuotės
Palazdijų	Jonas Keraišis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 3048 išduotas	Rikiuotės
Palazdijų	Antanas Jaruševičius	Netarnavęs	Rusų šaut.	Rikiuotės
Palazdijų	Juozas Svipas	Lietuvos kariuomenėj 1 metus	Rusų šaut. № 500563 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Adomas Ramanauskas	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Kazimieras Gervelis	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Petras Maksimavyčius	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Jonas Labinskas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 426320 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Petras Dobrovolskis	Netarnavęs	Rusų šaut.	Rikiuotės
Palazdijų	Petras Sventockas	Netarnavęs	Rusų šaut. № 178110 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Vincas Jančė	Netarnavęs	Rusų šaut. № 27300 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Jonas Dobrovolskis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 51449 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Vincas Margevyčius	Netarnavęs	–	Rikiuotės
Palazdijų	Bladas Margevyčius	Netarnavęs	Rusų šaut. № 74205 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Povylas Antanavyčius	Netarnavęs	Rusų šaut. № 78997 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Antanas Petraškevyčius	Netarnavęs	Rusų šaut. № 96371 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Mikas Dabulis	Rusų kariuomenėj 7 metus	Rusų šaut. № 239205 (išduotas)	Rikiuotės
Palazdijų	Andrius Valukanis	Netarnavęs	Rusų šaut. № 4269 (išduotas)	Rikiuotės

Istoję į Lietuvos šaulių sąjungos būrius, savanoriai anketose nurodė, kad Lietuvos kariuomenėje tarnavo – 7, Rusijos – 4 asmenys. Netarnavusiųjų jokioje kariuomenėje buvo dauguma – 66 asmenys, nenurodė tarnavę – 7 asmenys. Šaulių sąjungos rikiuotės nariais norėjo tapti – 72 asmenys, nerikiuotės – 11 asmenų, nariais rėmėjais – niekas nenorėjo, 1 asmuo nenurodė, koks jis narys. 35 šauliams buvo išduoti rusiški šautuvai, 19 anketose nurodė turintys ginklą (7 rusiškus šautuvus, 12 nenurodė kokius, tik jų numerius). Vienas šaulys nurodė turįs nuosavą vokišką šautuvą, kitas – rekvizuotą rusišką, 28 šauliai nenurodė turintys ginklą.

Nustatytajai sienai esant pakankamai „skylėtai“, Lietuvos liaudies milicija ir Lietuvos šaulių sąjungos nariai kovojo su kontrabandininkais, taip pat su nepriklausomos Lietuvos pusėje veikiančiais spekuliantais, aiškindavosi, kas juos globoja ir aprūpina prekėmis.

„Brazavo šaulių būrio II-tro rajono
Pranešimas

21/XII.20 m. Stovintieji sargyboje šauliai Jonas Kelerta ir Juozas Virbickas sugavo važuojant iš Kalvarijos ūkininką Miką Karsoką iš kaimo Tribarčių, kuris vežė septynis pūdus rugių ir du pūdu trisdešimts sv. miežių; ir jis turėjo leidimą dėl persikraustymo iš Juodelių kaimo in Tribarčius, taigi nuo jo paėmė tuos javus ir pristato štabui.

Pastaba: Jo leidimas buvo toks: persikraustyti daiktus apart javų iš Juodelių k. in Tribarčius. O jis vežė iš miesto.

Už Būrio Vadas Treigys⁴²²

„I-am Lauko Štabe
Gauta 30 gruodžio 1920 m.
Brazavos šaulių būrio II-tro rajono
30/XII.20 metų

Pranešimas

I-am Lauko štabui Kalvarijoje

Šuomi tamistom pranešu, kad M. Karsoka neišvežė nei vieną centnerį javų, kaip jis sakė, kad jis neturi duonos, nes jam tas ūkininkas neduoda, kuriam jis pardavė savo ūkią, tai sako už tai aš turiu pirkt, o kur aš gausiu.

O mes nuvejom pas tą ūkininką, tai mum teip pasakė, sako Karsoka pas mane visai niekados javų neprašė, sako aš užsimenu apie javus, klausiu, ar tau tuoj reik, tai Karsoka sako man yra česo, duonos pilnas svietas, sako nuvažiuoju in Kalvariją, tai galiu pirkt pilną vežimą.

Ir mum tas ūkininkas pasakė, už tai ir nuo manęs neima, ba kaip paims, tai tasyk negalės daugiau šmukleruot.

Dabar tai išsiima leidimą, jog veža savo ordinarija, sako jis pas mane turi 16 centnerių rugių, o jis išvežė mažum 3 syk tiek ir vis dar veža, o vis in Lenkiją.

Ir visi Juodelių kaimo šauliai intaria, kad neteisingas žmogus, du kartus rado pas jį milicija bravorus, ir visi sako, kad joyrmos spekuliantas, ir visi prašo ir liepė tų javų neduoti. Taigi patarčiau tamistai irgi neduoti tų javų, tegu daugiau nevaro spekuliacija.

Brazavos būrys
Pasirašė Treigys⁴²³

„L. Š. S.
VI^{os} Š.grupės
Lieponių š. rajono Vadui
Vadas
1922 m. Liepos 5 d.
Pareiškimas
N. Z. M. Komendantūr.
Liaud.
Šaulių VI gr. Štabas
Gauta 1922 m. VII m. 8 d.
Valkininkų neutr. Zonos Milic. Komend.
№ 70

Padaryti tardymą ir bylą man gražinti.

Liaud....24. VII

Pranešu Tamstos Vado žiniai, kad Valkininkų stoties milicininkas Gaina Antanas supirkinėja javus ir gabena į Lenkus, ir norejo sulaikyti Pučkornės šauliai, tai jis grąšino, kad nušausiu, ir k. Pučkornių neleidžia ganyti gyvulių po valdišką mišką.

Kuomet aš buvau atvykęs į kaimą Pučkornės, tai šauliai norėjo man atiduoti ginklus, bet aš jiems liepiau, kad tokius milicininkus nuginkluotų ir pristatytų man. 3 d. m. Liepos š/m. aplankiau Ponošiškės grandį, kur ir radau skundų nuo Ponošiškės gyv. ant milicininko Lukšio, kuris, kaip pribuvo į k. Panošiškės, tai pasivadino milicijos Komendo padėjėju ir atsivežė su savim štamų neutralės zonos, tai vienus spikuliantus praleisdinėja, o kitus gauda, už tokių milicininkų darbus šauliai užsigaudinėja ir nori [neįskaitoma] ginklų atiduoti.

Lieponių š. rajono Vadas

5.VII.22 m.

A. Glaveckas²⁴

Reaguodamas į Lieponių šaulių rajono vado A. Glavecko pareiškimą, neutraliosios zonos Liaudies milicijos vyriausiasis komendantas Liaudanskis išsiuntė tokio turinio raštą Valkininkų neutraliosios zonos liaudies milicijos komendantui:

„N. Z. L. M.

Vyriausiasis Štabas

1922 m. rugpiūčio m. 1 d.

№ 230

Valkininkų Neutralinės Zonos

Liaudies Milicijos Komendantui

Gauta № 127

9-VIII 22 m.

Prisiųsdamas Leipūnų rajono šaulių Vado raštą iš š. m. liepos 5 d. apie milicininką Gainą Antaną, įsakau Tamstai padaryti tardymą ir bylą gražinti man.

Priedas: Leipūnų rajono š. vado raštas
iš 5.VII.22

N. Z. L. M. Liaudanskis
Komendantas
B. Pupaleigis
Štabo Raštvedys²⁵

Atsakydamas neutraliosios zonos liaudies milicijos vyriausiam komendantui, Valkininkų, arba pirmojo rajono, komendantas rašė:

Milicija Ludowa
Pasa Neutralnego
Neutralinės Zonos
Liaudies milicija
L. dz. 127
dnia 16-X-1922 r.
Neitr. Zonos Liaudies Milicijos Vyriausiam
Komendantui

Su šiuomi gražindamas bylą pareiškiu, kad Antanas Gaina dar 7-VIII-22 m. tapo lenkų suareštuotas ir lig šiai dienai tebelaikomas Vilniuj kalėjime.

Todėl gražinu bylą neišpildytą.

Gauta

20-X-22

Nr. 380. Priedas: 2 bylos lapu.

V. Keršis

I-o rajono Komendantas

Komendant I-go Obvodu²⁶

IŠVADOS

Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos iniciatyva 1920 m. lapkričio 29 d., remiantis Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių įgaliotinių pasirašytu paliaubų protokolu, buvo nustatyta neutralioji zona. Joje nustatytą sieną nuo Lenkijos Respublikos administracinės valdžios nuolat organizuojamų lenkų liaudies milicijos puolimų (neoficialiai remiant Lenkijos Respublikos reguliariosios kariuomenės daliniais), siekiant ją ginklu koreguoti, kaip lygiavertės karinės organizacijos saugojo Lietuvos liaudies milicija ir Lietuvos šaulių sąjunga.

Nuorodos

* Apie Lietuvos liaudies milicijos veiklą neutraliojoje zonoje žr. Gintauto Eremino straipsnį „Lietuvos liaudies milicijos veikla neutraliojoje zonoje (1920–1923 m.)“, *Genocidas ir rezistencija*, 2017, Nr. 2 (42), p. 86–103.

¹ Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA), f. 561, ap. 5, b. 185, l. 1.

² *Ibid.*, l. 42.

³ *Ibid.*, l. 6.

⁴ *Ibid.*, l. 9.

⁵ *Ibid.*, l. 10.

⁶ *Ibid.*, l. 15.

⁷ *Ibid.*, l. 8.

⁸ *Ibid.*, l. 31.

⁹ *Ibid.*, l. 32.

¹⁰ *Ibid.*, l. 28.

¹¹ *Ibid.*, l. 26.

¹² *Ibid.*, l. 36.

¹³ *Ibid.*, l. 37.

¹⁴ *Ibid.*, l. 39.

¹⁵ *Ibid.*, l. 44, 44 ap.

Lietuvos liaudies milicija neutraliosios zonos apsaugą vykdė iki 1923 metų gegužės 15 d., kai tarp Lietuvos ir Lenkijos buvo nustatyta demarkacijos (nuo 1928 iki 1938 metų – administracinė) linija. Po 1923 m. gegužės 20 d. Lietuvos liaudies milicijos funkcijas perėmė 2-asis Marijampolės pulkas, pasienio brigada ir pasienio policija. Kada nustatytą sieną tarp Lietuvos ir Lenkijos galutinai baigė saugoti Lietuvos šaulių sąjunga, šias funkcijas perduodama kariškiams, galėtų atskleisti atskiras tyrimas

¹⁶ *Ibid.*, l. 46.

¹⁷ *Ibid.*, l. 53.

¹⁸ *Ibid.*, l. 54.

¹⁹ *Ibid.*, l. 141.

²⁰ *Ibid.*, l. 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 86 v., 87, 88, 89, 100 (nuo čia byloje klaidinga visa tolesnė numeracija, turi būti nuo 90), 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 137.

²¹ *Ibid.*, l. 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 86 v., 87, 88, 89, 100 (nuo čia byloje klaidinga visa tolesnė numeracija, turi būti nuo 90), 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 137.

²² *Ibid.*, l. 55.

²³ *Ibid.*, l. 138, 138 ap.

²⁴ LCVA, f. 1219, ap. 1, b. 5, l. 1.

²⁵ *ibid.*, l. 2.

²⁶ *ibid.*, l. 3.